

Elke veertien dagen schrijft burgemeester Hugo Schorer op dinsdag in *Het Financieele Dagblad* een compacte column. Hij schetst wat de burgers van zijn gemeente, Renswoude, tegenkomen. Bij talloze huis-, tuin- en keukenkwesties ontmoeten zij de overheid: de gemeente, de provincie, Den Haag, Brussel. Hun reacties zijn verwonderd, verbaasd, boos en ook wel gelukkig. De burgemeester en zijn staf moeten te vaak

Jhr. mr. K.F.H. Schorer, burgemeester van Renswoude

zelf ook de wenkbrauwen fronsen. Daarom vroeg *B&G* hem: wat betekent het Actieprogramma 'Andere Overheid' voor een kleine gemeente?

In de serie Actieprogramma Andere Overheid: Oude Wijn in Nieuwe Zakken? onderneemt *B&G* een zoektocht naar modernisering bij de overheid. Eind 2003 presenteerde het kabinet het Actieprogramma 'Andere overheid'. Doel: een beter presterende overheid die bovendien selectiever is en op een andere manier stuurt. De Andere Overheid komt niet alleen in zicht via slimmere inzet van ICT-toepassingen en minder administratieve lasten voor burgers en bedrijven, minder regels en herbezinning op de taken en de structuur van het Rijk. Ook wil het kabinet de relaties met gemeenten en provincies vernieuwen. Initiatieven om te komen tot een nieuwe overheid zijn niet nieuw. Is 'Andere overheid' oude wijn in nieuwe zakken?

In aflevering 1 van deze serie (*B&G* juli/augustus) gaf de gemeentesecretaris van Amsterdam, E. Gerritsen, zijn mening. In aflevering 2 de visie van de burgemeester van een kleine gemeente, Renswoude (provincie Utrecht), jhr. mr. K. F. H. Schorer.

‘Het overheidsbedrijf is geen marktbedrijf’

‘Efficiency en marktwerking zijn de voornaamste inspiratiebronnen van het Rijk de laatste jaren. Maar kernwaarden van de overheid, zoals rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en rechtvaardigheid zijn in het gedrang gekomen.’

Hugo Schorer (CDA) is burgemeester van Renswoude: 4.200 inwoners, op de grens van de provincies Utrecht en Gelderland. Een van Nederlands kleinste gemeenten. Een directe lijn tussen gemeentehuis en burgers is hier dagelijkse kost. Zijn werkkamer ligt pal tegenover burgerzaken waar de balie de een-loket-functie vervult. De bescheiden raadszaal is tevens trouwzaal en het blauwe uithangbord ‘Politie’ hangt buiten aan de gevel niet ver van het burgemeestersraam.

‘De nadruk van het *Actieprogramma Andere Overheid* ligt erg op betere dienstverlening. Minder regels, minder administratieve lasten, meer ICT, de burger onder één nummer brengen. Dat is in principe allemaal heel goed. Gemeenten leren van elkaar, zie ik. Op congressen, zoals dit voorjaar het massale ‘De innovatieve overheid’, zie je hoe anderen zaken aanpakken. Het Rijk stimuleert dat we naar elkaar kijken. Van Boxtel, minister in het vorige kabinet, is daarmee begonnen en zo hebben wij voor onze gemeente bijvoorbeeld op een gemakkelijke manier een website kunnen opzetten. Dank zij een model-site die we via de VNG kregen en met ter beschikking gestelde keuzesoftware. Je kreeg tevoren geld van het Rijk overgemaakt onder voorwaarde dat je binnen zoveel tijd in de lucht moest zijn. Zo hebben we bijvoorbeeld een forum voor burgers opgezet met als discussievragen: moet er een maximumsnelheid van zestig kilometer komen in het hele buitengebied? En: is er ruimte voor een nieuw winkelcentrum in Renswoude?’

Schorers loopbaan in het openbaar bestuur begon bij de rijksoverheid, waar hij onder andere werkte aan milieu- en later energiebeleid. Na functies in de waterschapswereld, zowel in Den

Gemeentehuis/politiebureau

Haag als in het land, maakte hij de overstap naar het gemeentelijk bestuur. Zijn gemeente Renswoude ligt in de Gelderse Vallei, net nog in de provincie Utrecht. Voor Gelderse Vallei/Utrecht Oost is een reconstructieplan gemaakt: 20.000 hectare landbouwgrond wordt herverkaveld, 2000 bedrijfsbeëindigingen staan ingecalculleerd. Er komen duizenden hectares natuur en 3800 hectare landbouwgrond gaat vallen onder agrarisch natuurbeheer. Het overgangsgebied tussen Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe is na herinrichting een groene verbindingszone, een stuk Ecologische Hoofdstructuur rijker. Daar middenin functioneren als kleine overheid, hoe gaat dat?

Schorer is bedachtzaam, en toch scherp. ‘Ik vind de kloof tussen burger en overheid erg verontvullend. En ik heb het gevoel dat daarover in ‘Den Haag’ veel te weinig wordt nagedacht, geanalyseerd en bedacht wat eraan te doen. Balkenende heeft het wel over waarden en normen, en daarin hoort thuis de omgang en het hanteren van de eigen normen en waarden van de rijksoverheid. Maar we zien de kernwaarden als rechtszekerheid en rechtvaardigheid in de knel komen. We moeten zien te voorkomen dat de Nederlandse mentaliteit verandert. Die was en is toch, wanneer er echt een probleem gaat spelen: daar moet de overheid namens ons wat aan doen! Maar nu dreigt de houding die je ook in sommige andere landen ziet en waarbij de bur-

'Ik vind de kloof tussen burger en overheid erg verontrustend.'

ger redeneert: dat probleem zal de overheid zelf wel hebben veroorzaakt.'

Hij geeft een voorbeeld uit zijn eigen gemeente: de stankregelgeving.

'Al vijftien jaar is dat een poel van onzekerheid. Ik ken geen beleidsterrein met zoveel ondeugdelijke regelgeving. Regelmatig moet de Raad van State een regeling van VROM onverbindend verklaren. Het leidt bij de burger tot rechtsonzekerheid, het wordt almaar ingewikkelder. Dat leidt tot afname van vertrouwen. Een boer kan zonder hulp van een gespecialiseerd bureau geen vergunning meer aanvragen. En wij, als gemeente, kunnen ons oordeel ook niet meer geven zonder ingehuurde experts. En we weten uit overleg met buurgemeenten dat gemeente A ja zegt, terwijl gemeente B gedeeltelijk nee zegt op dezelfde aanvraag.'

De oplossing is niet ingewikkeld, denkt Schorer; hij wijdde er al eens zo'n beknopte column in *Het Financieele Dagblad* aan: 'Stank is een lokaal probleem, het brengt geen schade toe aan het milieu. Het Rijk hoeft zich er niet in te mengen. Decentraliseer de stankmaatregelen dus naar de gemeente toe. Die kan zelf een stankverordening opstellen. Het verbaast me dat vanuit de Tweede Kamer hiervoor nog geen initiatiefwet is ingediend.'

Zo'n manier van loslaten door 'Den Haag' is voor hem al 'Andere Overheid'. Een tweede voorbeeld: 'Vorige week kwam er een werkloze man aan mijn bureau. Hij vertelde dat de uitvoeringsinstantie niet in staat was hem mede te delen onder welk regiem hij viel: moest hij nu wel of niet zijn eigen huis opeten, zoals dat heet.

Woonhuizen, van oorsprong 2^e helft 18^e eeuw

Mensen in problemen moet je duidelijkheid verschaffen, rechtszekerheid, maar wat is de praktijk? De ene 'Haagse' regeling of wetswijziging buitelt over de andere heen. En minder rechtszekerheid leidt tot gebrek aan vertrouwen.'

Hij stelt de vraag: 'Moet je wetten en regelingen niet voor een bepaalde periode, vijf of tien jaar, ongewijzigd laten? Het mindere vertrouwen werkt door in de gehele samenleving. De door Geert Mak in de *Raiffeisenlezing* dit voorjaar beschreven tendens zie ik ook. Hij gaf aan dat Nederland eeuwenlang een High Trust Society was. In zo'n samenleving hebben de burgers veel vertrouwen in elkaar en in de overheid. Dat genereert veel positieve energie en houdt economische vooruitgang in. Een maatschappij met *low trust* is het tegenovergestelde. Volgens Mak zijn wij langzamerhand aan het afglijden naar een *Low Trust Society*. Ik ben het met hem eens.'

De nadruk op efficiencydenken van de laatste 25 jaar leidt, volgens Schorer, tot ongelukkige schaalvergrotingsoperaties. 'Scholen, ziekenhuizen, gemeenten: iedereen betreurt de toegenomen omvang, de grotere afstand. In Renswoude zien we het openbaar onderwijs verdwijnen, wat iedereen betreurt: het doel van onderwijs moet kennisoverdracht en vorming van leerlingen zijn, niet het streven naar maximale efficiency. Ziekenhuizen en medische zorg zijn steeds moeilijker bereikbaar. En gemeenten? In rap tempo zijn we van 1.000 naar minder dan 500 gemeenten gegaan in Nederland. Dat leidt juist tot meer bureaucratie en een grotere afstand tussen burger en bestuur, men loopt eerder tegen een anonieme bureaucratie op.'

'Ik denk dat de verontrustende cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau over het afgenomen vertrouwen van de burger in de overheid ook hiermee te maken hebben. Steeds vaker treft de burger een anonieme ambtenaar achter een bureau die bijvoorbeeld niet weet waar je het over hebt wanneer je als burger iets wil weten over de straat die open ligt.'

Schorer noemt Maartensdijk als een van de voorbeelden. Dit agrarische dorp is een paar jaar geleden samengevoegd bij De Bilt, het forensendorp. Veel inwoners van Maartensdijk zijn ontevreden over de nieuwe situatie en een petitie met enkele duizenden handtekeningen vraagt Provinciale Staten van Utrecht om heroverweging. Kan een en ander niet worden teruggedraaid, vragen zij, en kan daarover een referendum worden gehouden? Slecht groenonderhoud, het niet beantwoorden van brieven, het verwaarlozen van het oude gemeentehuis, grotere afstand tussen burger en bestuur: dat zijn de klachten over

de nieuwe situatie. Schorer: 'Daarom zeg ik: matig die schaalvergroting of combineer samenvoegingen met maatregelen als het instellen van dorpsraden of deelgemeenten. Met bevoegdheden voor zaken dichtbij huis: de straat, het speelplein, de bomen.'

Een ander voorbeeld. 'Ik kan aan mijn inwoners soms niet uitleggen hoe het justitieapparaat werkt en hoe rechtvaardig dat is. Ruim een jaar geleden reed een automobilist onder invloed in de Dorpsstraat. Hij komt op het nabijgelegen fietspad en rijdt een vader met zijn dochtertje aan. Het meisje heeft een beschermengel. De vader raakt gewond en is nog steeds niet helemaal hersteld. De dader wordt aangehouden, maar nu, pas onlangs anderhalf jaar na dato, kwam deze zaak voor. Voor de slachtoffers was en is zo'n trage rechtsgang bijzonder frustrerend en de dader kan makkelijk de indruk krijgen dat de maatschappij zich kennelijk niet zo druk maakt over dit soort vergrijpen. Aan de andere kant krijgen inwoners van Renswoude die 54 kilometer per uur rijden over diezelfde Dorpsstraat wel binnen acht weken een acceptgiro thuis. Nog afgezien van de vraag of deze inwoners het verkeer daadwerkelijk in gevaar brengen, is dit moeilijk uit te leggen.'

Ook de dualisering van het gemeentelijk bestuur is eerder een hindernis dan een stap op weg naar een Andere Overheid: 'Afgezien van een groter zelfbewustzijn van raadsleden, hoor ik tot nu toe vooral over drie ervaringen: polarisatie tussen raad en college, meer bureaucratie door de aanstelling van bijna 500 raadsgriffiers plus medewerkers, extra kosten door verbouwing van raadzalen en instelling van gemeentelijke rekenkamers. Misschien kan dit dualisme prima werken in de grote steden. Maar in een gemeente als Renswoude zien we het vooral als een opgelegde oplossing voor een niet bestaand probleem. Den Haag moet veel meer facultatief laten, op veel terreinen moet het Rijk zich veel meer neutraal opstellen. Meer laten kiezen op het lagere overheidsniveau.'

Hij komt terug op zijn belangrijke punt van rechtszekerheid, wat hij de ruggengraat voor de overheid vindt: 'Daar hoort bij respect voor de Grondwet. Maar wat gebeurt er? Nieuwe principes als dualisering, en binnenkort wellicht de gekozen burgemeester komen in de wet. Maar die principes sporen niet met de Grondwet'. Hij staat op, haalt uit de kast een bundel met Grondwetsteksten, en leest voor uit artikel 125: 'Aan het hoofd van de gemeente staat de Gemeenteraad.' Die bepaling is ondergraven door de dualiseringsoperatie. Die ervan uit gaat dat à la Den Haag het College van B&W regeert en

Dorpsstraat

de raad controleert. Ik bedoel dit: de rijksoverheid moet haar eigen normen en achterliggende waarden in acht nemen.'

Een kleine gemeente kan heel goed functioneren. 'In onze regio werkt de intergemeentelijke samenwerking prima. Waarom? De verhoudingen zijn goed, er is voldoende vertrouwen in elkaar. Op veel specialistische terreinen pakken we alles gezamenlijk aan. Een voorbeeld is de automatisering. Zo draait de bevolkingsadministratie van ons op de computerhardware die wij delen met de, grotere, buurgemeente Scherpenzeel.'

Het begrip openbaar nut is waar een overheid altijd voor moet staan, zegt Schorer: 'Het overheidsbedrijf is geen marktbedrijf. Je kunt als Rijk niet met lagere overheden en politiekorpsen omgaan zoals een importeur van Mercedes dat doet met zijn dealers. Bonussen uitdelen wanneer je meer en sneller verkoopt. Het vroegere vertrouwen van het Rijk in de mede-overheden is al teveel ingeruild voor het papier in de vorm van prestatiecontracten. Andere Overheid betekent voor mij: wat voor signaal geef je als overheid af? Kijk niet alleen naar je dienstverlening en efficiency. Kijk vooral naar hoe je het vertrouwen tussen burger en overheid kunt verbeteren.'

'In onze regio werkt de intergemeentelijke samenwerking prima.'